

I. TEMATISKAIS PLĀNS

Tēma: Latvijas Republikas izveide, tās politiskā, sociālā, saimnieciskā un kultūras attīstība (5-6 stundas)

Mērķis: Organizēt mācību procesu tā, lai skolēni iegūtu zināšanas un izpratni par Latvijas Republikas izveidi, tās politisko, sociālo, saimniecisko un kultūras attīstību 20.gs. 20-30 gados, veicināt prasmju attīstību, veidot attieksmi par notikušajiem procesiem.

Stunda	Apakštēma/ laiks	Uzdevumi	Sagaidāmie rezultāti	Jēdzieni	paņēmieni un Metodes	Pārbaudes formas (ja ir)	Mājas uzdevumi
1.	Latvijas Republikas izveide (1 st. vai kopā ar nākamo)	1. Izprast Tautas padomes kā priekšparlamenta izšķirošo lomu Latvijas Republikas pasludināšanā; 2. Izprast, ka LR de facto izveidošana saistīta ar LR starptautisku atzīšanu de iure. 3. Izvērtēt atsevišķu personību ieguldījumu LR izveidošanā	1. Prot raksturot Latvijas parlamentārisma sākumu.	Tautas padome Brīvības cīņas Baltijas Savienība	Lekcija ar prezentāciju, vēstures avotu analīze, darba lapu izmantošana.	-	Ja darba lapa netiek aizpildīta nodarbībā, to izmantojot skolotāja prezentāciju un ieteikto literatūru var aizpildīt mājās.
2.-3.	Parlamentārais posms Latvijā 1920.-1934. (2 st.)	1. Papildināt zināšanas pamatjautājumos par LR politisko uzbūvi un praktisko darbību parlamentārās demokrātijas posmā; 2. Attīstīt prasmes analizēt un salīdzināt politisko partiju un Saeimu darbību 1920.-1934.g. un mūsdienās; 3. Izprast un pamatot viedokli par Latvijas demokrātijas	1. Izprot LR veidošanās procesu; 2. Izprot demokrātisku un pilsonisku sabiedrību kā vērtību; 3. Izprot demokrātisma tendenču iezīmes; 4. Izprot un pielieto vēstures jēdzienus; 5. Analizē sociāli ekonomiskās attīstības tendences.	Satversmes sapulce Latvijas Satversme Saeima Kultūras fonds	Lekcija ar prezentāciju, vēstures avotu analīze, darba lapu izmantošana, diskusija.	-	Ja darba lapa netiek aizpildīta nodarbībā, to izmantojot skolotāja prezentāciju un ieteikto literatūru var aizpildīt mājās. Otrās apakštēmas 3. uzdevums jāpilda mājās, izmantojot papildliteratūru.

4.-5.	Autoritārais posms Latvijā 1934.-1940. (2 st.)	pozitīvajām un negatīvajām iezīmēm; 4.Pamatot agrārās reformas realizācijas nepieciešamību, būtību, rezultātus, sekas; 5.Raksturot Latvijas rūpniecības iezīmes un vietu tā laika ekonomiskajos procesos; 6.Raksturot kultūras un izglītības attīstības iezīmes. 1.Izprast autoritārisma izveidošanās cēloņus un izpausmi Latvijā; 2.Pamatot K.Ulmaņa autoritārā režīma pretrunīgās iezīmes; 3.Izprast autoritārā režīma ietekmi ekonomikā, izglītībā, kultūrā; 4.Analizēt autoritārisma ideoloģiju; 5.Analizēt LR ārpolitikas galvenās tendences un personības.	1.Prot raksturot autoritārisma cēloņus, izpausmes, sekas; 2. Analizē viedokļus par procesu; 3.Izprot un pielieto vēstures jēdzienus; 4.Analizē sociāli ekonomiskās attīstības tendences; 5.Analizē un vērtē personību lomu vēsturē.	Autoritārisms Vadonība Kameronas Korporatīvisms Draudzīgais aicinājums	Lekcija ar prezentāciju, vēstures avotu analīze, darba lapu izmantošana, diskusija.	-	Ja darba lapa netiek aizpildīta nodarbībā, to izmantojot skolotāja prezentāciju un ieteikto literatūru var aizpildīt mājās.
6.	Pārbaudes darbs par tēmu	1.Zināšanu par tēmu pielietošana, avotu analīze, viedokļa pamatošana, perioda vērtējums.	1.Tēmai atbilstošu zināšanu pielietošana, prasmju attīstīšana, attieksmes veidošana.	-	-	Pārbaudes darbs par tēmu.	-

II. Ieteikumi skolotājam (izstrādāto Darba lapu izmantošanas iespējas)

Darbs ar tekstu. Darba lapas mērķis – palīdzēt skolēniem sekot līdz skolotāja stāstījumam tēmas prezentācijas gaitā, akcentēt būtiskāko. To skolēni saņem stundas sākumā un aizpilda, sekojot līdz skolotāja lekcijai ar prezentāciju. Tad darba lapa netiek vērtēta un skolēni var veidot savas piezīmes. Darbs ar tekstu sadalīts pa apakštēmām, lai materiāls būtu izmantojam attiecīgajā stundā vai veidojot pārbaudes darbu.

1.apakštēma: 1.uzdevums – skolēni atspoguļo iegūtās zināšanas. 2.uzdevums – skolēni paskaidro apakštēmai atbilstošos jēdzienus. 3.uzdevums – stundā skolēni ieraksta tabulā zināmo informāciju, to pabeidz mājās, izmantojot papildliteratūru. Iespējams arī plašāks informācijas apkopojums par ievērojamākiem latviešu politiķiem referāta veidā.

2.apakštēma: 1.uzdevums – skolēni paskaidro tēmai atbilstošos jēdzienus. 2.uzdevums – skolēni aizpilda iztrūkstošos elementus shēmā „LR Satversmes noteiktās valsts institūcijas”. 3.uzdevums - stundā skolēni ieraksta tabulā zināmo informāciju, to pabeidz mājās, izmantojot papildliteratūru. Iespējams arī plašāks informācijas apkopojums par LR pirmajiem četriem prezidentiem referāta veidā. 4.uzdevums - skolēni atspoguļo iegūtās zināšanas par tēmu, var būt diskusija, pamatojot Latvijas demokrātijas pozitīvās un negatīvās iezīmes. 5.uzdevums – skolēni atspoguļo iegūtās zināšanas, atzīmējot atbilstošo, pēc tam var sekot pārrunas jautājumu – atbilžu veidā par nacionālo politiku, var veidot salīdzinājumu ar mūsdienām. 6.uzdevuma – skolēni, aizpildot tabulu par agrāro jautājumu, atspoguļo iegūtās zināšanas. 7.uzdevums – skolēni pielieto iegūtās zināšanas.

3.apakštēma: 1.uzdevums – skolēni paskaidro tēmai atbilstošos jēdzienus. 2.uzdevums – skolēni aizpilda tabulu, veic informācijas apkopošanu un viedokļu salīdzināšanu. 3.uzdevums – skolēni aizpilda tabulu, veic informācijas grupēšanu un apkopošanu. 4.uzdevums – skolēni pielieto iegūtās zināšanas.

Darbs ar avotu. Darba lapu mērķis – attīstīt prasmes vēstures avotu analīzē. Pirmās darba lapas materiāls sastāv no avota A, 2 uzdevumiem, avota B un 2 uzdevumiem. Skolēniem jāprot pielietot iegūtās zināšanas vēstures avotu analīzē. Avots A – mūsdienu vēsturnieka uzskatu analīze, avots B – informācijas iegūšana no tabulas, papildliteratūras izmantošana. Otrā darba lapa sastāv no avota A, avota B un 6 uzdevumiem. Avots A – mūsdienu vēsturnieka viedoklis, avots B – 1936.g.mācību grāmatā pausts viedoklis. Trešā darba lapa – skolēni raksta argumentētu pārspriedumu, izmantojot mūsdienu vēsturnieka viedokli. Viedoklim jābūt pamatotam ar 3 argumentiem, kuros izmantoti fakti.

Darba lapas skolēni var aizpildīt pēc teorētiskā materiāla apguves. Ja darba lapas netiek aizpildītas nodarbībā, tās, izmantojot skolotāja prezentāciju un ieteikto literatūru, var aizpildīt mājās. Darba lapas skolotājs var izmantot, gatavojot pārbaudes darbu par tēmu.

III. Uzdevumu atbildes

Skatīt: 1. pielikumu „Darbs_ar_tekstu-skolotaju_materials”
2. pielikumu „papildus_uzdevumi-skolotaju_materials”

IV. Jēdzienu vārdnīca

Tautas padome – Latvijas priekšparlaments, kas sagatavoja Latvijas Republikas pasludināšanu 1918.g. 18.novembrī.

Brīvības cīņas – Cīņas 1918.-1920.g. pret lieliniekiem un vācu karaspēku, kuru rezultātā Latvijas Republika bija izveidojusies de facto.

Baltijas Savienība – 1920.g. augusta konferencē Polijas, Lietuvas, Latvijas, Igaunijas un Somijas pārstāvji panāca vienošanos, ka jauno valstu drošību garantēs šo valstu militāri politiska savienība. Plānu realizēšanu izjauca valstu savstarpējās pretrunas, katra valsts vienatnē centās stiprināt savu neatkarību un starptautisko stāvokli.

Satversmes sapulce – 1. LR parlaments, kas sastāvēja no 150 deputātiem.

Satversme – Latvijas valsts pamatlikums, pieņemts 1922.g.22.februārī.

Saeima – Latvijas valsts parlaments, sastāv no 100 deputātiem.

Kultūras fonds – dibināts 1920.g. 18.novembrī ar mērķi veicināt garīgās kultūras attīstību. Iegūtos naudas līdzekļus izlietoja zinātnes, mākslas, izglītības attīstīšanai; pabalstiem kultūras darbiniekiem; prēmijām par atzītiem darbiem un stipendijām izglītības turpināšanai.

Autoritārisms – politiskās varas sistēma, kam raksturīga varas koncentrācija valsts vadītāja rokās, taču netiek realizēts atklāts terors un pilsoņu tiesību pilnīga ierobežošana.

Vadonība – K. Ulmanis sevi dēvēja par tautas un varas pilnvarnieku vai vienkārši vadoni pēc 1934.g. apvērsuma.

Kameras – K.Ulmanis izveidoja kameras kā tautas pārstāvniecību jeb „profesionālo” parlamentu.

Korporatīvisms – propagandēja šķiru un profesionālo grupu saskaņu tautas „vienības” vārdā.

Draudzīgais aicinājums – 1924.g. K.Ulmaņa iedibināta akcija, aicinājums dāvināt grāmatas savām bijušajām skolām.

Darbs ar avotu

1. darba lapa – Latvijas rūpniecības attīstība 20.gs. 20tajos gados

1) Izlasi avotus:

Avots A

Jānis Bērziņš, mūsdienu vēsturnieks

Latvijas Republikas tautsaimniecības atjaunošanas svarīgākie pasākumi (1920-1922)

Salīdzinājumā ar lauksaimniecību rūpniecības atdzimšana kavējās. Latvijas rūpniecība pamatos bija iznīcināta [..].

Rūpniecības atjaunošanas ceļā nostājās vairāki kavēkļi. Bija jāuzsāk ne tik daudz rūpniecības atjaunošana, cik tās izveidošana pilnīgi no jauna, piemērojot rūpniecību jaunajiem saimnieciskajiem apstākļiem. Rūpniecības celtniecība prasīja grandiozus finanšu līdzekļus, kādu jaunajai Latvijai nebija. Vispirms izvirzījās problēma, kādi uzdevumi rūpniecībai būs Latvijā. Liela daļa ekonomistu un politiķu jau pašā sākumā secināja, ka Latvijai vajadzīga rūpniecība, bet ne tāda, kāda tā bija Latvijai teritorijā, Latvijai atrodoties Krievijas impērijas sastāvā. Pirmskara rūpniecība, ko tagad dēvēja par starptautisko lielrūpniecību, bija strādājusi Krievijas tirgum. 1913. gadā no visiem tās ražojumiem tikai ap 15% palika Latvijā. Oficiāli valdības līmenī rūpniecības atjaunošanu uzskatīja par svarīgu uzdevumu. 1921. gada februārī Tirdzniecības un rūpniecības ministrija izstrādāja rūpniecības atjaunošanas programmu. Tā paredzēja, ka Latvijai jābūt saimnieciski neatkarīgai valstij un tāpēc arī vajadzīga sava rūpniecība. Izsniedzot aizdevumus un pabalstus, jāpanāk, lai tiktu radīts savs rūpnieku slānis, pamazām atbrīvojoties no svešinieku aizbildniecības. Turklāt rūpniecības attīstība jāveicina, ierosinot personisko iniciatīvu, bet neizslēdzot valsts darbību uzņēmumos, kuriem ir vispārēja valstiska nozīme.

Latvijas valsts neatkarība: ideja un realizācija. Latvijas valstiskumam 90 – Rīga: LVI apgāds, 2010.,- 192. lpp.

Atbildi uz jautājumiem!

1. Kādas problēmas kavēja Latvijas rūpniecības atjaunošanu pēc Pirmā pasaules kara?
Rūpniecības atjaunošana prasīja grandiozus finanšu līdzekļus, kādu jaunajai valstij nebija. Līdz 1. pasaules karam rūpniecība bija strādājusi Krievijas tirgum, tikai 15% saražotā palika Latvijā.

2. Kāda bija Latvijas rūpniecības attīstības programma?
1921.g. izstrādātā rūpniecības attīstības programma paredzēja, ka Latvijai jābūt saimnieciski neatkarīgai valstij. Izmantojot aizdevumus un pabalstus, jāveido savs rūpnieku slānis, jāatbrīvojas no svešzemju aizbildniecības, jāveido gan valsts, gan privātie uzņēmumi.

Avots B

Latvijas apstrādājošās rūpniecības nozaru struktūra 1929. gadā

Nozare	Strādnieki		Uzņēmumi	
	skaits	%	skaits	%
Kokapstrāde	12 926	21,61	300	10,80
Pārtikas un garšvielu rūpniecība	9 377	15,68	1395	50,22
Metālapstrāde un mašīnbūve	10 035	16,77	296	10,65
Tekstilrūpniecība	9 166	15,32	253	9,11
Ķīmiskā rūpniecība	4 669	7,80	94	3,38
Papīrrūpniecība	2 698	4,51	30	1,08
Poligrāfiskā rūpniecība	2 583	4,32	126	4,54
Minerālvielu apstrāde	4 022	6,72	98	3,53
Apģērbu un apavu rūpniecība	3 544	5,92	136	4,89
Ādu rūpniecība	808	1,35	50	1,80
Visā apstrādājošā rūpniecībā	59 828	100,00	2778	100,00

20.gadsimta Latvijas vēsture II. Neatkarīgā valsts 1918-1940 – Rīga: LVI apgāds, 2003.,- 432. lpp.

Atbildi uz jautājumiem!

1.Kuras četras rūpniecības nozares 1920 gadā attīstījās visstraujāk?

-pēc uzņēmumu skaita: *pārtikas un garšvielu rūpniecība, kokapstrāde, metālapstrāde un mašīnbūve, tekstilrūpniecība*

-pēc strādājošo skaita: *kokapstrāde, metālapstrāde un mašīnbūve, pārtikas un garšvielu rūpniecība, tekstilrūpniecība*

2.Izpēti un apraksti kādu no rūpniecības nozarēm sīkāk, pamatojot tās ieguldījumu LR tautsaimniecībā 20.gs. 20.-30.gados?

Izmantojot papildliteratūru, skolēni var rakstīt, piemēram, par „Laimu”, „V.Ķuzes fabriku”, alus darītavu „Ilģuciems”, velosipēdu fabriku „G.Ērenpreiss un biedrs”, „VEF” u.c.

2. darba lapa – K.Ulmaņa autoritārā režīma ideoloģija

1) Izlasi avotus:

Avots A

Inesis Feldmanis, mūsdienu vēsturnieks
Politiskā sistēma un ideoloģija „15.maija Latvijā”

Jaunas ideoloģijas būtību izteica autoritārā režīma trīs galvenās pamatvērtības – vadonība, tautas vienība un nacionālisms, kuras tika plaši popularizētas un propagandētas, Kopš 1937. gada autoritāro propagandu pārzināja Alfrēda Bērziņa vadītā Sabiedrisko lietu ministrija. Tā kontrolēja presi un sekoja visām norisēm literatūrā un mākslā. Pārraudzības un kontroles funkcijas veica arī Valsts kultūras padome un kultūras kameras. Nozīmīgākās idejas tika institucionalizētas un nostiprinātas daudzos likumos.

Autoritārās ideoloģijas svarīgākā sastāvdaļa, tās kodols bija nacionālas valsts ideja un nacionālisms, kas īpaši spilgti izpaudās prasībā „atjaunot nacionālo taisnīgumu” un veidot latvisku Latviju, valsti ar izteiktu latviskā dominantu. Šos mērķus vajadzēja sasniegt, latviešiem iegūstot vadošās pozīcijas valsts ekonomikā, politikā un kultūrā, tautu audzinot izteikti nacionālā garā un stiprinot latviešos nacionālo lepnumu un pašapziņu [...].

Tautas vienība tika uztverta kā nepieciešams priekšnoteikums sasniegumiem dažādās jomās un kā vienīgā brīvības, labklājības un gaišas nākotnes garantija [...].

Tautas vienības ideja bija cieši saistīta ar parlamentārajai demokrātijai pretstatīto vadonības ideju, kuru K.Ulmanis realizēja savos lēmumos kā gandrīz vai neierobežots diktators. Oficiālā propaganda mēģināja viņu iztēlot kā vadoni, kuru latviešiem devis pats Dievs. Šajā sakarā tika uzsvērti viņa zemnieciskā izcelsme, talants un īpašā gudrība, cildinātas tādas viņa rakstura īpašības kā drosme, atbildība un pašupurēšanās. Ļoti strauji slavināšana un glaimošana pārauga pārspīlētā un smieklīgā K.Ulmaņa personības kultā – vadoni jau dēvēja par „vislielāko Eiropas valstevīru”, viņš bija arī „lielais sējējs” vai „dubultģēnijs”. K.Ulmaņa pielūgsmē savijās ar bezkritisku un neobjektīvu autoritārās valdības darbības vērtējumu.

Feldmanis I. Politiskā sistēma un ideoloģija „15.maija Latvijā”// Latvijas vēsture. - 2004. – Nr.2. – 59.-60. lpp.

Avots B

Zālītis F.

Latvijas vēsture vidusskolām, priekšvārds (1936. gads)

Atjaunotajā Latvijā mūsu tautas vēsturei, tikpat dzīvē, kā skolā, piegriez lielu vērību, atzīstot to par ievērojamu faktoru valsts pamatu nostiprināšanā. Jo skaidri to izteicis Tautas vadonis Dr.K.Ulmanis savā runā vēstures skolotājiem: „Būsim pašapzinīgi un lepni uz to, ko tagad darām, bet skatīsimies atpakaļ arī uz to, kas pagātnē darīts, jo tikai tā mēs krāsim spēkus nākotnei un liksim pamatus mūsu nākotnes darbam.” [...] Ir nākušas un gājušas baltas un nebaltas dienas, bet nekāda vara nav varējusi šķirt latvieti no viņa dzimtenes zemes. Kā zemkopis viņš zināja, ka

auglīgi gadi mainās ar neauglīgajiem. Tāpēc arī tautas lielajos posta un nelaiemes brīžos viņš nezaudēja ticību un cerību uz gaišāku nākotni. Ilgi latvietim nācās uz to gaidīt. Beidzot tomēr cerība viņu nepievīla. Nāca vispirms „tautas atmodas” pavasaris. Nodibinājās Latvijas valsts. Beidzot esam nonākuši pie gaišākā mūsu vēstures laikmeta – atjaunotās latviskās Latvijas, kuras stiprināšanā un veidošanā visi esam aicināti līdzdarbnieki un talcinieki.

Zālītis F. Latvijas vēsture – Rīga: Zvaigzne, 1991.,- 5.-6. lpp.

2) Atbildi uz jautājumiem!

1. Avota A analīze:

1.1. Kas bija K.Ulmaņa autoritārā režīma ideoloģijas pamatvērtības?

K.Ulmaņa autoritārā režīma pamatvērtības bija: vadonība, tautas vienība, nacionālisms.

1.2. Kādu Latviju vēlējās veidot tā laika ideoloģija?

Ideoloģijas kodols bija nacionālas valsts ideja un nacionālisms, kas izpaudās prasībā atjaunot nacionālo taisnīgumu, veidot latvisku Latviju, ar izteiktu latviskā dominanti.

1.3. Kā oficiālā propaganda attēloja K.Ulmani?

K.Ulmani iztēloja kā vadoni, kuru latviešiem devis pats Dievs. Tika uzsvērti viņa zemnieka izcelsme, talants, īpašā gudrība, cildinātas atsevišķas rakstura īpašības.

2. Avota B analīze:

2.1. Kāda nozīme Latvijas vēsturei sabiedrības un valsts dzīvē?

Latvijas vēsture – nozīmīgs faktors valsts pamatu nostiprināšanā.

2.2. Pamato, kā tekstā izpaužas autoritārā režīma ideoloģijas ietekme!

Izpaužas tautas vienības ideja, kas viena no autoritārā režīma pamatvērtībām. Visiem jāpiedalās atjaunotās latviskās Latvijas stiprināšanā.

3. Salīdzini avotu A un avotu B!

3.1. Izmantojot avotus A un B, kā arī papildus informāciju, pamato, ka pastāvēja K.Ulmaņa personības kults sabiedrībā!

Avotā A K.Ulmanis dēvēts par vislielāko Eiropas valstsvīru, „lielo sējēju”, „dubultģēniju”.

Avotā B citēts K.Ulmaņa teiktais vēstures skolotājiem, rakstot par K.Ulmani tiek lietota uzruna „Tautas vadonis”.

Kā papildus informāciju skolēni var izmantot skolotāja stāstīto, papildliteratūrā atrasto.

3. darba lapa – Personību loma Latvijas 20.gs. 20.-30.gadu ārpolitikā

1)Izlasi mūsdienu vēsturnieka A.Strangas viedokli:

„Ņemot vērā Latvijas ģeopolitisko stāvokli, subjektīvajam faktoram Latvijas ārpolitikā nebija izšķirošs iespaids: valsts ieguva neatkarību ne tik daudz pateicoties personību lomai, bet Krievijas un Vācijas impēriju sabrukumam – un neatkarības zaudēja, Krievijai un Vācijai atdzimstot. Tomēr vismaz trīs Latvijas politiķi ir atstājuši uz 20.gs. 20.-30. gadu ārpolitiku ievērojamu personisku iespaidu. Tas ir Z.A.Meirovics divdesmitajos gados un K.Ulmanis un V.Munters trīsdesmito gadu vidū un nogalē.”

Stranga A. Subjektīvais faktors Latvijas ārpolitikā 20.gs. 20.gados: nostādnes vēstures literatūrā// Latvijas vēsture. - 2009. – Nr.2/3. – 17. lpp.

2)Pamato savu viedokli ar trīs argumentiem par personību lomu Latvijas 20.gs. 20.-30.gadu ārpolitikā (apjoms 200 vārdi)!

Skolēni vai nu piekrīt vēsturnieka A.Strangas apgalvojumam vai nē. Savu viedokli skolēni pamato ar trīs argumentiem, kuros viedoklis pamatots ar faktiem un veikti secinājumi.